

Стаття посвящена інноваційним технологіям изучення целых неотрицательных чисел в начальных классах при помощи разных подходов, в частности, рассмотрению натурального числа как результата измерения величин. Особенное внимание уделяется рассмотрению методических приёмов доступного изучения чисел в системах счисления, отличных от десятичной.

□ 2008

Засименко В.В.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ МОВНОГО ЕТИКЕТУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Важливим завданням сьогодення є оновлення змісту, організаційних форм та методів виховання учнів підліткового віку в умовах інтеграції України у світове співтовариство. Все це вимагає переосмислення підходу до вирішення питання комунікативної культури молоді. Актуальним у цьому напрямі є залучення підлітків до оволодіння загальнолюдськими цінностями, духовною та матеріальною культурою з метою вдосконалення виховних аспектів спілкування для формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості. Ці положення викладені в концепції загальної середньої освіти [5], концепції національного виховання [6], загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [4]. Успіх у вихованні культури спілкування школярів залежить переважно від створення й реалізації відповідних психолого-педагогічних умов, з урахуванням того, що учні вивчають дві, а то й три мови.

Від якості культури спілкування значною мірою залежать успіхи підлітків у навчально-виховній діяльності, їхній моральний та фізичний стан, ставлення до навколишнього світу, до себе, швидкість та якість морального й духовного розвитку. Виокремлюючи позитивні якості спілкування, педагог має можливість допомогти учням розвинути їхній світогляд, вплинути на культуру людського співжиття, набути впевненості у своїх силах, виховати толерантне, доброзичливе ставлення до оточуючих людей. Але, на жаль, у сучасних школах, як показує аналіз власного досвіду, учням бракує достатнього рівня розвитку культури спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Останнім часом досить активно проводяться дослідження з питань упровадження в навчально-виховний процес таких психологічних і педагогічних умов, які б ефективно сприяли вихованню культури спілкування учнів підліткового віку. Ці питання посідають чільне місце у працях Г.С.Абрамової, Ш.А.Амонашвілі, Б.Г.Ананьєва, Ф.С.Бацевич, І.Д.Беха, О.О.Леонтьєва, І.А.Зимньої, І.М.Цимбалюка, Н.Є.Щуркової, В.А.П.Савченко, Є.М.Осипової.

Проблема виховання комунікативної культури ставиться наведеними вище авторами досить гостро, але, в основному, в загальному аспекті. Конкретне питання психолого-педагогічних умов виховання культури спілкування у учнів підліткового віку засобами українського й англійського мовного етикету було не достатньо ретельно вивчене науковцями.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є аналіз результатів педагогічного експерименту щодо ефективності психолого-педагогічних умов виховання комунікативної культури у школярів підліткового віку засобами українського й англійського мовного етикету.

Виклад основного матеріалу дослідження... Експериментальне дослідження підвищення ефективності виховання у підлітків культури спілкування здійснювалося шляхом апробації розробленої організаційно-педагогічної моделі виховання. Мета експерименту полягала в пошуку оптимальних психолого-педагогічних умов виховання комунікативної культури у школярів підліткового віку й перевірці ефективності розробленої педагогічної моделі. Всього до експерименту було залучено 638 підлітків, які склали 7 контрольних і 7 експериментальних класів.

Враховуючи психолого-педагогічні особливості підліткового віку, ми визначили умови виховання культури спілкування підлітків засобами мовного етикету.

У філософському словнику подається таке визначення поняття "умови": це – "необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь" [8, с.632].

Беручи до уваги цей факт, уважаємо, що педагогічними умовами можуть виступати такі обставини, що сприятимуть вихованню в школярів культури спілкування, розвиватимуть особистість підлітка та впливатимуть на неї у подальшій науково-виховній діяльності. Нами було визначено зміст та спрямованість кожної з цих умов:

- упровадження інтегративного підходу під час вивчення мовного етикету двох народів у процесі класної й позакласної роботи з підлітками;
- доцільного поєднання традиційних та інтерактивних освітніх технологій у процесі виховання культури спілкування;
- створення сприятливих психологічних умов та атмосфери творчого пошуку в навчально-виховному процесі;
- стимулювання розвитку спонукальних мотивів з метою накопичення досвіду етичних вчинків та поведінки в учнів підліткового віку.

Про важливість дотримання першої із зазначених вище умов свідчить те, що в шкільній практиці вчителі здебільшого приділяють увагу розгляду етикетних норм рідної мови, не приділяючи належної уваги мовному етикету на заняттях з англійської мови. Такий стан речей унеможлиблює виховання гармонійної мовної особистості засобами етикету двох народів. Лише завдяки впровадженню в навчально-виховний процес інтегративного підходу до вивчення українського та англійського мовного етикету стає можливим досягнення позитивного результату.

Необхідність упровадження інших педагогічних умов пояснюється тим, що процес виховання культури спілкування школярів засобами мовного етикету складний та багатогранний і вимагає відповідної сприятливої атмосфери у навчально-виховному процесі. Тільки відповідні зміни спроможні викликати в підлітків захоплення кращими зразками етикетної поведінки двох народів, стимулювати їхню пізнавальну й творчу діяльність у цьому напрямі. Здійснюючи перехід від пасивних форм зацікавленості підлітків високим рівнем культури спілкування до більш активного володіння кращими зразками морально-етичної поведінки можна забезпечити цілісність виховного впливу на особистість. Це вимагає ретельного перегляду існуючих форм і методів дослідно-експериментальної роботи та внесення певних коректив в інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу.

Отже, однією з основних умов виховання культури спілкування школярів засобами українського та англійського мовного етикету вважаємо використання інтегративного підходу, що є синтезом висновків учених, результатів та досвіду впровадження етикетних ситуацій у практику роботи шкіл.

Застосування цих умов надає можливість для наступних перспектив:

1. Вплив морального потенціалу українського та англійського мовного етикету та формування на цій основі комунікативної культури школярів вищого рівня.
2. Поєднання класної, позакласної та позашкільної форм роботи у вихованні культури спілкування.
3. Визначення переваг особистісно-орієнтованого підходу до формування культури спілкування учнів й урізноманітнення форм і методів роботи під час вивчення етикету двох народів педагогами та їх вихованцями.
4. Розширення меж впливу комунікативної культури на особистість. Залучення підлітків до форм урочної й позаурочної діяльності, що взаємодоповнюються та відповідають еkleктичній природі етикету.

У площині досліджуваної проблеми найбільш плідними нам видаються такі варіанти інтегративного підходу, характерні для сучасної парадигми виховання.

По-перше, це – наявність міжпредметних зв'язків у процесі формування комунікативної культури засобами етикету на уроках української мови та літератури й англійської мови.

По-друге, це – запровадження інтегрованого факультативного курсу в позакласну роботу з української та англійської мов, присвяченого розкриттю виховного потенціалу культури спілкування засобами мовного етикету двох народів. Ці предмети мають на меті навчити підлітків мови як елемента культури, що дозволяє перейняти досвід багатьох поколінь та впливати на формування культури взагалі й культури спілкування зокрема. При узгоджених та скоординованих діях під час навчання мовам на факультативі підсилюється їх виховний, розвивальний та навчальний ефекти, значно заощаджуються зусилля і навчальний час [3, с.5].

Важливим для нашого дослідження було запровадження інтегративного підходу до досягнення морально-духовних цінностей українського та англійського мовного етикету. Звідси виникає необхідність перевірки ефективності впровадження міжпредметних зв'язків у вивченні української мови та літератури й англійської мови. Актуальним уявляється і розвиток інтелектуальних здібностей учнів, що мав вияв у практичних уміннях виховання культури спілкування та навичок доцільної етикетної поведінки, наданні підліткам можливостей стати безпосереднім учасником усіх навчально-виховних заходів, спрямованих на підвищення їхньої культури спілкування.

Організація змісту матеріалу, який містить зразки мовного етикету двох народів, відповідно до вікових особливостей школярів, добір адекватних даній віковій категорії форм і методів опрацювання справило позитивний виховний вплив на учнів. Вважаємо, що поєднання урочних й позаурочних форм роботи з підлітками у сфері етичного виховання має носити органічний характер й спрямовуватися на розширення та збагачення знань, умінь і навичок, які здобувають школярі на уроках, перевагу надавати позаурочним формам роботи з метою збагачення знань школярів з українського й англійського мовного етикету. Значно сприяло ефективності виховного впливу мовного етикету поступове збільшення кількості виконуваних учнями завдань проблемного характеру і завдань з використанням розвивальних форм навчання.

Одним із не менш важливих завдань було розширення кола морально-духовних та етичних знань підлітків, презентація необхідної інформації, що відповідно впливає на виховання комунікативної культури засобами мовного етикету. Виховна робота, спрямована на організацію розвивальної діяльності підлітків, будувалася на основі взаємодії двох його ролей – суб'єкта виховання й суб'єкта самовиховання, хоча досить часто друга роль майже не усвідомлюється учнями. У такий спосіб школярі самостійно моделюють поведінку та свою діяльність у суспільстві, набуваючи таким чином власного досвіду свідомого користування загальноприйнятими нормами етикетної поведінки.

Реалізація цих складних завдань передбачала дотримання основних вимог: послідовність у створенні системи відповідних виховних впливів; керованість, що мала на меті узгодження планування й проектування

організаційно-методичного забезпечення процесу освоєння морально-духовних цінностей двох народів і виховання на цій основі культури спілкування; поетапну діагностику, урізноманітнення засобів та методів виховного впливу з метою корекції результатів; ефективність організаційно-педагогічного забезпечення, що зумовило поступовий перехід підлітків на вищий рівень розвитку комунікативної культури.

У дослідній роботі ми враховували, що на виховання комунікативної культури учнів значно впливає система відносин. Через це підлітки мають оволодіти не лише позитивним досвідом у сфері спілкування, а й виробити своєрідний імунітет у ставленні до проявів аморальної поведінки у суспільстві, негативних впливів, бездуховності, вживання ненормативної лексики. Вони мають навчитися відстоювати власну позицію навіть у складних ситуаціях життя.

Наші зусилля були спрямовані не лише на те, щоб допомогти підліткови розібратися в самому собі, зрозуміти себе, але й відшукати найбільш ефективні форми роботи, у яких учні б черпали зразки етикетної поведінки. Наприклад, знайомство з українським та англійським фольклором (переважно п'яті – сьомі класи): казками, народними піснями, прислів'ями, що значно допомогло школярам виявити схожість ввічливої поведінки представників двох народів та їх добрих учинків.

З метою вивчення питання впливу апробованих прийомів та засобів навчання комунікативної культури школярів підліткового віку було проведено опитування й тестування одних і тих самих учнів контрольних та експериментальних класів на початку і в кінці експерименту.

Загальнолюдські духовні цінності та норми мовленнєвої поведінки, втілені у фольклорних творах, не могли не хвилювати підлітків, не пробуджувати прагнення до добродійної поведінки, оскільки в умовах сьогодення це є наскрізною проблемою нашого суспільства. Спостерігаючи за учнями експериментальних класів, можемо констатувати наявну динаміку в їхньому самовихованні комунікативної культури. Це виявлялося у ввічливій поведінці зі співрозмовниками, толерантному ставленні до людей похилого віку та дорослих, доброзичливості з незнайомими, значною мірою орієнтувало на формування власних духовних орієнтирів життєдіяльності.

Використання засобів українського й англійського фольклорного мистецтва з метою підвищення культури спілкування підлітків призвело до суттєвого росту показників результативності виховання комунікативної культури. Протягом формувального експерименту в учнів експериментальних класів значно розширився обсяг, глибина і повнота моральних знань та помітною виявилася тенденція до позитивного емоційно-чуттєвого ставлення до навколишньої дійсності.

Свідченням ефективності цього процесу стали прямі й непрямі показники. Пропонуємо порівняти дані учнів контрольних та експериментальних класів, де відображена динаміка розвитку в учнів підліткового віку зацікавленості до самостійного опрацювання фольклорних творів українського і англійського народів (табл. 1.).

Таблиця 1.

Кількість джерел українського і англійського фольклорного мистецтва, прочитаних учнями підліткового віку за два роки експериментального навчання (% в середньому на одного учня)

Класи	Кількість прочитаних фольклорних джерел			
	Перший рік навчання		Другий рік навчання	
	укр.	англ.	укр.	англ.
Експериментальні	39,8	22,4	61,1	53,4
Контрольні	21,3	6,9	23	9,5

Наведені у таблиці дані дозволяють зробити висновок про те, що розроблена нами та запроваджена у навчально-виховний процес експериментальна технологія, спрямована на виховання у підлітків комунікативної культури засобами українського й англійського мовного етикету, значно сприяє підвищенню у школярів інтересу до опрацювання зразків фольклорного мистецтва двох народів.

Необхідно відзначити, що кількість прочитаних учнями фольклорних творів англійською мовою в експериментальних класах суттєво підвищилася. Це можемо пояснити тим, що на початку формувального експерименту ступінь обізнаності учнів з англійським фольклором була вкрай низькою. Лише під впливом інтересу, який розвинувся в ході роботи з українськими фольклорними джерелами, школярі з власної ініціативи активно залучалися до різних видів роботи, тим самим розширюючи власний світогляд та розвиваючи духовні якості особистості. Таким чином, як видно з наведених у таблиці даних, успішність школярів експериментальних класів у середньому підвищилася на 21% – 23%.

З огляду на отримані результати доходимо висновку, що в процесі виховання у підлітків комунікативної культури засобами українського та англійського мовного етикету зафіксовано певний прогрес. Позитивні зрушення під час виховання культури спілкування пояснюються кількома факторами:

1. опрацювання фольклорних джерел під час класної та позакласної роботи було підпорядковано спільній меті – використати багатство українського й англійського фольклору для успішного виховання у підлітків культури спілкування;

2. виховні можливості творів фольклорного мистецтва посилювалися завдяки вдало підбраному матеріалу, яскравими текстами, що відзначаються великою силою емоційного впливу на особистість, а також різноманітним урочним та позаурочним формам роботи з української літератури і англійської мови;

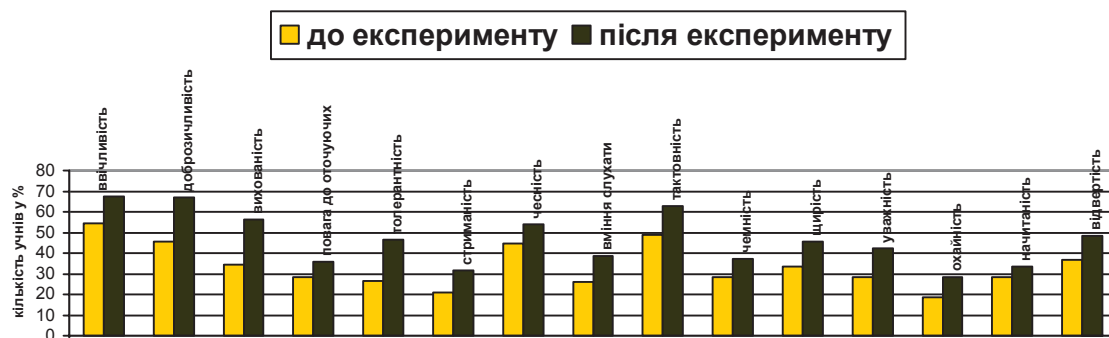
3. елементи творчої та пошукової роботи, залучення школярів до самооцінки й розв'язання етичних проблем сприяли зануренню високих духовних і моральних цінностей у внутрішній світ підлітків;

4. стосунки між вчителями та учнями підліткового віку носили суб'єкт-суб'єктний характер і будувалися на основі доброзичливості, щирості й паритету;

5. заохочувалися різноманітні прояви творчого підходу до розв'язання морально-духовних проблем, ініціатива з боку школярів, креативність, уміння мислити й самовизначатися у моральній пошуковій роботі.

В ході експериментального навчання помітно змінилося ставлення підлітків до таких якостей, які характеризують ввічливого співрозмовника, – доброзичливість, тактовність, толерантність, вміння слухати, стриманість, чесність, а також збільшилась кількість учнів, які цінують саме ці якості.

Проведені на початковому і завершальному етапах формульованого експерименту анкетування, спостереження, етичні бесіди, виконання тестових завдань дозволили переконатися в тому, що в ставленні підлітків якостей, які характеризують виховану особистість у процесі спілкування простежується динаміка позитивних змін. Результати представлені на діаграмі (рис. 1.).

P

ис. 1. Динаміка зміни ставлення підлітків експериментальних класів до якостей вихованої особистості в процесі спілкування

Як видно з представлених у діаграмі даних, внаслідок цілеспрямованого засвоєння духовних та загальнолюдських цінностей, втілених у фольклорних творах двох народів, учні експериментальних класів отримали можливість збагатити власний досвід емоційних переживань та змінити своє ставлення до деяких якостей особистості. Підлітки навчилися більш вимогливо ставитися до себе та співрозмовників під час обміну думками, керуючись у поведінці моральними нормами, прийнятими у суспільстві.

В результаті проведення формульованого експерименту відбулися значні зміни у відсотковому розподілі учнів за рівнями сформованості культури спілкування. У табл. 2 знайшли своє відображення узагальнені результати з виховання культури спілкування підлітків до та після проведення експериментальної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Таблиця 2.

Динаміка рівнів сформованості культури спілкування підлітків

№ з/п	Рівні	До проведення експерименту				Після проведення експерименту			
		ЕГ	%	КГ	%	ЕГ	%	КГ	%
1	Високий	32	9,9	35	11,1	74	23	38	12
2	Середній	222	68,9	215	68	198	61,5	216	68,4
3	Низький	68	21,2	66	20,9	50	15,5	62	19,6

Примітка: ЕГ – експериментальні класи (групи); КГ – контрольні класи (групи)

Як видно з таблиці, в обох групах відбулися позитивні зрушення у вихованні культури спілкування школярів підліткового віку, однак динаміка таких змін в експериментальних групах значно перевищує динаміку контрольних. Кількість підлітків експериментальних класів у групі високого рівня сформованості комунікативної культури збільшилася з 9,9% до 23%, показники середнього рівня зменшилися з 68,9% до 61,5% за рахунок підвищення чисельності у групі високого рівня та показники низького рівня також зменшилися з 21,2% до 15,5%.

В КГ показники високого рівня сформованості комунікативної культури підлітків підвищилися, але не досить значною мірою: з 11,1% до 12%, середнього – з 68% до 68,4% і низького рівня зменшилися з 20,9% до 19,6%.

Висновки... Отже, експеримент дозволив встановити, що ефективність процесу виховання культури спілкування в учнів підліткового віку знаходиться у прямій залежності від комплексу методів і прийомів формування комунікативної культури школярів.

Отриманий результат переконливо свідчить про необхідність врахування в подальших дослідженнях виокремлених нами психолого-педагогічних умов виховання культури спілкування підлітків для підвищення ефективності процесу формування комунікативної культури учнів у навчально-виховних закладах.

Література

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Академический проект: Альма Матер, 2006. – 702с.
2. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2 т. – М., 1980. Т.2. – 287с.
3. Бим И.Л., Биболетова М.З. Возможные формы и содержание курсов обучения иностранным языкам в начальной школе // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 2. – С.3-9.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261с.
5. Концепція загальної середньої освіти: Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2002. – 22с.
6. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С.18-25.
7. Поливанова К.Н. Психологическое содержание подросткового возраста // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С.20-33.
8. Філософський словник / За ред. В.І.Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800с.
9. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2007. – 464с.
10. Щуркова Н.Е., Питюкова В.Ю., Савченко А.П., Осипова Е.М. Новые технологии воспитательного процесса. – М.: Педагогика, 1993. – 111с.

Анотація

У статті розглядається питання експериментальної перевірки ефективності впливу психолого-педагогічних умов на виховання культури спілкування в учнів підліткового віку засобами мовного етикету.

Аннотация

В статье рассматривается проблема экспериментальной проверки эффективности влияния психолого-педагогических условий на воспитание культуры общения у подростков посредством языкового этикета.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, проф.Пантилюк М.І.

□ 2008

Казанжи І.В.

ТВОРЧО-ГУМАННА СУТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальною проблемою сучасної вищої школи є переорієнтація основних позицій професійної підготовки на те, щоб студент був у центрі навчально-педагогічного процесу, побудованого за індивідуальними потребами, мотивами, інтересами, прагненнями до вияву свого "Я". Основне завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб навчити студента бачити альтернативу вибору, планувати дії у навчанні, враховуючи власну особистість, оволодівати процесом творчого пошуку, формувати гуманну сутність майбутнього освітянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема особистісної готовності майбутніх педагогів має широке висвітлення в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях (О.О.Абдулліна, Л.М.Ахмедзянова, І.Д.Бех, І.М.Богданова, Г.О.Гаєвський, А.Д.Ганюшкін, Л.Г.Гусєва, М.І.Дьяченко, І.А.Зязюн, М.Каган, Г.Г.Кіт, Н.В.Кічук, Н.В.Кузьміна, О.Мудрик, В.І.Шинкарук, Н.Фролова та ін.).

Формулювання цілей статті... В означеному дослідженні основний акцент зроблено на формуванні в майбутнього вчителя початкових класів гуманного підходу до вихованців, вихованні у студентів суттєвих морально-етичних цінностей.

Метою статті є визначення шляхів створення просторово-гуманного розвивального середовища у навчальному закладі, формування гуманно-творчої особистості майбутнього вчителя школи І ступеня.

Виклад основного матеріалу дослідження... Слід зазначити, що педагогічна наука сьогодні набуває нових пріоритетів, більш глибоко розглядає і визначає мету та ідеали виховного процесу. Увагу педагогів зосереджено на тому, щоб розглянути в дитині ті якості, які зроблять її сильною творчою особистістю, здібною впевнено відчувати себе в умовах сучасного життя.

На думку А.Рогозянського, новий час привносить в педагогіку великий обсяг знань про віковий розвиток дитини, особливості її психології, про вплив зовнішніх умов на виховання. З'явилися нові концепції та теорії, підчас дуже суперечливі. Одні закликають до дисципліни і режиму, інші захищають свободу дитини та індивідуальний підхід. Одні прагнуть інтенсифікувати процес навчання та розвитку, інші вважають: хай все відбувається природним